

Kényelmetlen fiatalok

Köszegen idén hatodszor rendezték meg az Ifjúsági Filmnapokat, ezt a különleges fórumot, amely a kezdő filmalkotóknak és a kezdő filmnézőknek alkalmat ad a nyilvános bemutatkozásra, találkozásra, véleménycserére.

A filmszemle műsorát elsősorban a fiatalok Balázs Béla Stúdiójának és a filmművészeti főiskola hallgatóinak munkáiból állították össze, vagyis a figyelmes szemlélővel az a generáció néz szembe, amely az elkövetkező évtized vagy évtizedek filmművészetének alkotó főszereplője lesz. A filmek benevezésében, az előzsűri válogató munkájában, mint mindig, természetesen most is sok volt az esetlegesség, mégis nehéz nem felelni a játék kihívására, hogy a látottak alapján megpróbáljuk benyomásainkat megfogalmazni: vajon milyenek mutatkozik a jövő filmművésznemzedéke? Mi az érdeklődési köre, van-e figyelemreméltó mondandója a világról, és ha van, mi az, és vajon elég tehetséggel és erővel tudja-e közölnivalóját alkotásában megfogalmazni. Olyan ez a játék, mintha ismeretlen eredetű palántából próbálnánk kikövetkeztetni, milyen növény fejlődik majd belőle. A tévedés lehetősége adott, mégis vannak tapasztalati törvényszerűségek, amelyek alapot szolgáltatnak feltételezéseinkre.

Amikor a fiatal filmművész nemzedék érdeklődéséről, elhivatottságáról beszélünk, elsősorban a Balázs Béla Stúdió munkáira gondolunk. A főiskolások ebben az évben inkább csak etűdszerű életképeket neveztek a szemlére, amelyek nem lépték át a jól megoldott vizsgafeladat jelentőségét.

Ha tömören akarnánk összefoglalni, mi az a közös jegy, amely a különböző tehetséggel, különböző szakmai felkészültséggel, formakészséggel megalkotott műveket jellemzi, azt felelhetjük: ugyanaz a szenvedélyes, elkötelezett társadalmi érdeklődés, amely a magyar film legjobb korszakainak mindig is sajátja volt. Hangvétel, formai megoldás tekintetében a filmek eléggé hasonlítanak egymáshoz, azt a művészi színiskálát, stíláris gazdagságot, amely a Stúdió régebbi munkásságát többek között oly figyelemre méltóvá tette, hiába keresnénk. A „kamera-töltőtoll”, amely a szerzői filmek divatba jöttének idején annyira kedves kifejezése volt minden esztétikai leírásnak, filmrendezői nyilatkozatnak, itt most egészen más értelemben használatos. Ez a kamera-töltőtoll valóságfeltáró, riporteri munkaeszköz, amellyel a fiatal filmekesk oknyomozó, leleplező, drámaian vagy ironikusan figyelemzetítő film-cikksorozatot írnak a mai élet nem éppen konfliktusmentes jelenségeiről.

A nemrégiben lezajlott filmművész közgyűlésen egy felszólaló meglehetősen elítélően nyilatkozott a Balázs Béla Stúdió új filmjeiről, mondván, nem rokonszenves, hogy a fiatalok csak a visszasságokat, életünk ellentmondásait veszik észre. A megállapítás tényyszerűen sem helytálló, bizonyíték a Filmnapok fődíjas filmje, *A kertész utcaiak* (Mihályfy Sándor és Mihályfy László alkotása), mégis rejlik igazság a mélyén: a fiatalok valóban a visszasságokra reagálnak legérzékenyebben, ezek ellen próbálnak hadakozni minden tehetségükkel és minden lehetőségükkel. De huszonvalahány éves korukban a

fiataloknak vérmérsékletük, igazság-
érzetük, társadalmi helyzetük szerint
ez a kötelességük, erre predesztinálja
őket a felnőtt tapasztalatokat még
nem ismerő heveségük, bátorságuk.

Azt hiszem, sokkal bizakodóbban
láthatjuk a magyar filmművészet, de
a szocialista társadalom jövőjét is,
ha a most jelentkező fiatal nemzedék
első, jelképes lépéseivel nem a könnyű
ellenállás irányába indul el,
hanem a segíteni, javítani akarás
szándékával nem fél kimondani ké-
nyelmetlen igazságokat sem. Mert
ezek a mérges, felháborodott, sok-
szor mutatóan nyers hangok csaknem
mindig segíteni, változtatni szeretné-
nek, legyen szó pedagógiai formák-
ról, mint a *Botúts*-ben, (rendező:
Rózsa János, operátor: Ragályi Ele-
mér), tartalmukat veszített, látszat-
eredményekkel megelégedő nevelési
metódusokról, mint a *Dózsa népe*-ben
(rendező: András Ferenc, operátor:
Vitézi László), hatalmi visszaélések-
ről egy kis nevelőtestületi közösség-
ben, mint a *Fellebbezés*-ben (rende-
ző: Mihályfy László, operátor: Vitézi
László), vagy egy ifjú KISZ-mun-
kás tagfelvételi kérelméről, vagy
akár a szocialista demokrácia gya-
korlati érvényesülésének nehézségei-
ről.

Azt hiszem, valóban bizakodóbban
tekinthetünk a jövő elé, ha a most
jelentkező fiatalok nem a kényelmes
művészihivatalnok-jelöltek típusát
testesítik meg, hanem az immár tár-
sadalmi fogalomká lett „nehéz em-
berekét”, akik sajátjuknak érzik a
társadalom gondjait, akiket nem
könnyű elkedvetleníteni. A nehéz
emberek persze sokszor kényelmet-
len kérdéseket tesznek fel. A nehéz
emberek sokszor kényelmetlen embe-
rek. Hadd idézzek itt egy bekezdést
Páskándi Géza, romániai magyar író
szép darabjából, a *Vendégségből*:
„Azok kényelmetlenek az emberek
számára, akikről nem azt a választ
kapják, amit ők szeretnének, amit
ők már lelkükben jó előre eldöntöt-
tek, azok kényelmetlenek az embe-
rek számára, akik nem adnak nyu-
galmat, nem nyújtanak pihenőt a
lelkismeretnek, akik mindig kérdez-
nek, még akkor is, amidőn mindenki
minden választ mindenre már meg-
adott.”

A Balázs Béla Stúdió kérdező és
felelő filmjeit nem lehet egymástól
elszigetelten, független alkotásoknak
tekinteni. Csak a dialektikus össz-
függésében szemlélt kérdés-felelet
játék vallhat a fiatalok törekvéséről.
A *Kertész utcaiak* végeredményében
éppoly „kényelmetlen film”, mint a
kritikai hangvételű alkotások. A *Ker-
tész utcai* iskolamodell megalkotója,
Loránd Ferenc igazgató, éppolyan
megszállott „nehéz ember” a peda-
gógia területén, mint amilyen fel-
tehetően a Balázs Béla Stúdió ifjú
filmesei szeretnének válni a tár-
sadalmi elkötelezettségű művészetben.
A *Kertész utcaiak* című film jelentő-
sége nemcsak abban rejlik, hogy
dokumentálja a bonyolult nevelői
küzdelmet, amit az új típusú iskola
és a Telefongyár folytat a régebben
többnyire elkallódó, elzúlló túlkoros
gyerekek megmentéséért, teljes érté-
kű emberré rehabilitálásáért, de ami
még ennél is fontosabb: egy megszé-
gyenítően „pozitív”, romantikusan
elszánt embertípust állít ideálként a
néző elé.

A film egyik jelenetében egy új-
ságíró megkérdezi az igazgatót, nem
érzi-e felelőtlenségnek, hogy a gye-
reket olyan abszolút erkölcsi el-
vekre, olyan megalkuvást nem ismerő
igazságérzetre nevelik iskolájuk-
ban, amelyeket elfogadva és kötele-
zőnek véelve, „odakint” az életben
majd csak csalódások érhetik őket.
Az igazgató válaszában lényegét csak
körülbelül tudom idézni: „Ez igaz.
De tehet-e mást a pedagógus, mint
hogy ilyen elvekre neveli a fiatalo-
kat?”

A válasz megszívlelendő. S nem
csak a pedagógiára érvényes, a művé-
szetre is. Tehet-e mást a filmművé-
szet, szabad-e mást tennie, mint hogy
az abszolút igazság kimondására és
elviselésére nevelje nézőit? Ha egye-
netlen színvonalon, letisztult vagy
henye megfogalmazásban, tapintato-
san vagy tapintatlanul is, de ezzel
próbálkoztak a fiatal filmesek, s
ezért nem lehet eléggé nagyra érté-
kelni a valóságos és jelképes támo-
gatást, amit ebben a törekvésükben
az Ifjúsági Filmmepokot szervező
KISZ-től és Kőszeg városától kaptak.

LÉTAY VERA